

REMISSVAR JU2025/01048
GU 2025/1839

Remissvar över Utkast till lagrådsremiss Skärpta regler för villkorlig frigivning (Ju2025/01048)

Centrum för etik, juridik och mental hälsa (CELAM)

Tova Bennet, biträdande föreståndare CELAM, i samråd med CELAM:s ledningsgrupp.

Vi är uppriktigt oroad över en kriminalpolitisk utveckling där kraftiga straffskärpningar genomförs i en allt snabbare takt, i stort sett helt utan rationell motivering eller etisk analys, med mycket snäva utredningsuppdrag, förkortade remisstider, tidigare lagda ikraftträdanden och, som i detta fall, i strid med utredarens slutsatser och rekommendationer.

De lagändringar som presenteras i *Skärpta regler för villkorlig frigivning* har tagits fram mot bakgrund av en genomlysning av olika reformförslag med syfte att förstärka samhällsskyddet med fokus på allvarlig brottslighet. Efter en, trots den korta utredningstiden, förhållandevis gedigen analys, lämnade utredaren sina slutsatser om vilka av dessa förslag som bör genomföras. Av betänkandet (SOU 2024:48) framgår bland annat¹:

- Den villkorliga frigivningen fungerar i huvudsak väl och andelen som återfaller i brott efter avslutad fängelseverkställighet har gått ner över tid. Det finns stöd- och kontrollåtgärder finns som möjliggör hanteringen av övergången från anstalt till frihet.
- Mycket talar för att den villkorliga frigivningen fungerar brottsavhållande och bidrar till ett ökat samhällsskydd.
- Det finns inget stöd för att en minskad rätt till villkorlig frigivning skulle minska brottsligheten ens i ett kortare perspektiv, med undantag för den längre tid under vilken individen hålls inlåst. Mycket talar i stället för att brottsligheten riskerar att öka om villkorlig frigivning blir ett undantag i stället för en huvudregel.
- Även kostnadsmässiga skäl talar starkt emot ett sådant system.

¹ För våra synpunkter på betänkandet som helhet, se Göteborgs universitets yttrande över SOU 2024:48 Ett ändamålsenligt samhällsskydd (<https://www.regeringen.se/contentassets/b15a2739a1e445a49a092b7052d6f05b/goteborgs-universitet.pdf>).

- Samhällsskyddsaspekter bör i stället tillgodoses genom mer träffsäkra lösningar för särskilt kvalificerade fall där det finns en påtaglig risk för återfall i mycket allvarlig brottslighet.

De förslag som regeringen nu lägger fram gällande villkorlig frigivning är inte det som utredaren förespråkar. Regeringen har dock inte heller, efter en egen analys, kommit fram till att det finns goda skäl att välja ett annat alternativ. I stället vill Regeringen genomföra flera alternativa förslag samtidigt. Vi vill understryka att utredarens analys av vad som är principiellt, samhällsekonomiskt och etiskt rimligt och genomförbart gäller en lösning, företrädesvis den lösning som utredaren ställer sig bakom. Om riksdagen väljer att genomföra flera olika reformer samtidigt innebär det att detta sker utan någon principiell, etisk eller samhällsekonomisk analys av konsekvenserna. Detta sker dessutom samtidigt som ett stort antal andra reformer av straffsystemet förbereds eller genomförs.

Liksom vi, och många andra remissinstanser, har anmärkt ett flertal gånger tidigare innebär detta att det saknas en analys av vad reformerna sammantaget får för konsekvenser och om de mycket stora samhällskostnader de innebär kan rättfärdigas med grund i godtagbara och rationella skäl. Exempelvis anger tre av experterna i Straffreformutredningen, den senaste utredningen som föreslår straffskärpningar till en kostnad av ca 16 miljarder kr, att förslagen "inte bärs upp av någon tydlig principiell eller teoretisk underbyggnad" utan att utredningens arbete "varit i det närmaste helt inriktat på att lagstiftningstekniskt tillgodose de politiska önskemål om en högre repressionsnivå som kommer till uttryck i direktiven". På grund av att utredningstiden varit "orimligt kort" menar experterna att de inte har "hunnit läsa allt", att det funnits "begränsat utrymme för att diskutera förslagen på djupet" och att de därmed har saknat förutsättningar "att bedöma om helheten är rimlig". Experterna anger att det "är uppenbart att den givna utredningstiden inte har bestämts utifrån en realistisk bedömning av vad som skulle ha behövts för att genomföra uppdraget, utan utifrån ambitionen att kunna genomföra Tidöavtalet under mandatperioden" och konstaterar att "en sådan utveckling av utredningsväsendet är bekymmersam". Resultatet beskriver experterna så här: "Den regering – och i förlängningen den lagstiftare – som överväger att genomföra förslagen måste alltså självständigt och utan underlag från någon utredning ta ansvar för att helheten är rimlig".²

Riskerna med att i snabb takt, till stora samhällskostnader och i princip i blindo genomföra genomgripande förändringar av det svenska repressionsystemet är uppenbara. De framgår med önskvärd tydlighet i utredningsbetänkanden och remissvar, i Kriminalvårdens kapacitetsrapporter och i granskningar från exempelvis JO och Institutet för mänskliga rättigheter.

Allvarlig brottslighet är ett mycket angeläget samhällsproblem. Vi efterfrågar en ansvarsfull och seriös hantering av frågor som rör samhällsskydd, som drar nytta av den kunskap som finns om hur allvarlig brottslighet kan förebyggas, förhindras och hanteras på ett etiskt och samhällsekonomiskt godtagbart sätt.

² SOU 2025:66 s.1857-1860.